

Sotsiaalkaitseministri käskkirjaga kinnitatavate toetuse andmise tingimuste „Vanemaealisi väärtustavate hoiakute kujundamine ja aktiivsena vananemise toetamine“ seletuskiri

I Sissejuhatus

Vanemaealiste rolli väärtustamiseks ja positiivsete hoiakute kujundamiseks nii ühiskonnas kui ka vanemaealiste endi seas toetatakse tegevusi, mis võimaldavad vanemaealistel püsida aktiivsena, sealhulgas tööturul, ja osaleda kogukondlikes tegevustes, et ennetada seeläbi abivajaduse tekkimist.

Tegevusi viiakse ellu ajavahemikul 25.03.2024–30.09.2029.

Meetmete nimekirja meetme 21.4.2.1 „Kõrge tööhõive taseme saavutamine ja hoidmine“ eelarve on 3 626 770 eurot, sealhulgas Euroopa Sotsiaalfond+ (edaspidi ESF+) toetus 2 538 739 eurot, millele lisandub riiklik kaasfinantseering 1 088 031 eurot, mis vastab käesoleva käskkirjaga kinnitatavate toetuse andmise tingimuste (edaspidi TAT) eelarvele.

TAT tegevuste elluviija on Sotsiaalministeeriumi hoolekande osakond.

TAT on koostanud Sotsiaalministeeriumi välisvahendite osakonna nõunik Jüri Lössenko (tel 5913 7882, jyri.lossenko@sm.ee), hoolekande osakonna nõunikud Maarja Seppel (tel 5915 7960, maarja.seppel@sm.ee), Önne Liv Valberg (tel 5967 6403, OnneLiv.Valberg@sm.ee), Triin Paarmaa (tel 5919 5174, Triin.Paarmaa@sm.ee) ja Terry Ney (tel 5919 2437, Terry.Ney@sm.ee) ning õigusosakonna õigusnõunik Piret Eelmets (tel 626 9128, piret.eelmets@sm.ee).

Käskkirja mõjuanalüüsi on teinud Sotsiaalministeeriumi analüüsi ja statistika osakonna analüütik Age Viira (5910 7348, age.viira@sm.ee).

Käskkirja eelnõu on keeleteimetanud Rahandusministeeriumi ühisosakonna dokumendihaldustalituse keeleteimetaja Virge Tammaru (tel 626 9320, virge.tammaru@fin.ee).

TAT on seotud isikuandmete töötlemisega isikuandmete kaitse üldmääruse tähenduses ning selle kohta on koostatud täpsem mõjuanalüüs seletuskirja IV osas.

II Käskkirja sisu

ESF+ vahendite kasutamisel perioodil 2021–2027 Eestis on aluseks „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021–2027“ (edaspidi *rakenduskava*), mis on koostatud, arvestades Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060 artiklis 10 nimetatud partnerluslepet, ja mille on kinnitanud nii Vabariigi Valitsus kui Euroopa Komisjon. Rakenduskava viiakse ellu perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse (ÜSS2021_2027) § 1 lõike 1 punkti 1 alusel.

ÜSS2021_2027 § 4 lõikes 3 nimetatud meetmete nimekirja kohaselt on Sotsiaalministeerium rakendusasutuseks (edaspidi RA) ja Riigi Tugiteenuste Keskus rakendusüksuseks (edaspidi RÜ) ESF+ist rahastatavale meetmele 21.4.2.1 „Kõrge tööhõive taseme saavutamine ja hoidmine“ (edaspidi *meede*). RA ülesandeid täidab Sotsiaalministeeriumi välisvahendite osakond.

TAT kinnitatakse sotsiaalkaitseministri käskkirjaga ÜSS2021_2027 § 10 lõigete 2 ja 4 alusel.

Vastavalt ÜSS2021_2027 § 10 lõikele 2 tuleb RA-l rakenduskavas ja meetmete nimekirjas märgitud eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks ning meetme rakendamiseks koostada TAT ja vastavalt sama paragrahvi lõikele 4 määrata selle elluviija.

TAT sisaldab eesmärkide ja tegevuste kirjeldust, eelarvet, toetatavate tegevuste sihtrühma, tulemusi, seost Eesti riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ sihtide ja arengukava eesmärkidega ning rakendamise tingimusi. TAT-st rahastatavad tegevused on kooskõlas EL-i põhiõiguste hartas nimetatud põhiõigustega ja puuetega inimeste konventsiooni väärtustega.

TAT sisaldab 12 punkti:

1. punkt „Reguleerimisala ja seosed Eesti riigi eesmärkidega“;
2. punkt „Toetatavad tegevused“;
3. punkt „Riigiabi“;
4. punkt „Näitajad“;
5. punkt „Tegevuste eelarve“;
6. punkt „Kulude abikõlblikkus“;
7. punkt „Toetuse maksmise tingimused ja kord“;
8. punkt „Elluviija kohustused“;
9. punkt „Aruandlus“;
10. punkt „TAT muutmine“;
11. punkt „Finantskorrektsiooni tegemise alused ja kord“;
12. punkt „Vaidluste lahendamine“.

Punkt 1 „Reguleerimisala ja seosed Eesti riigi eesmärkidega“

Punktis 1 sätestatakse meetme nimetus, TAT eesmärgid, seosed strateegia „Eesti 2035“¹ sihtide ja aluspõhimõtetega ning heaolu arengukava 2023–2030² sihtidega. Samuti on välja toodud TAT seosed TERE-programmiga.

Käesoleva TAT raames elluviidavad tegevused panustavad strateegia „Eesti 2035“ strateegilisse sihti „Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed“ ning toetavad soolise võrdõiguslikkuse edendamist ja võrdsete võimaluste loomist ebavõrdses olukorras olevatele inimestele, eelkõige vanemaealistele inimestele, kellest enamik on naised. Eesmärkide saavutamist saab jälgida järgmiste strateegia „Eesti 2035“ tegevuskavas välja toodud mõõdikutega: soolise võrdõiguslikkuse indeks, hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdik, ligipääsetavuse näitaja ja tööjõus osalemise määr (15–74aastased).

Tegevused on seotud heaolu arengukava 2023–2030 alaeesmärkidega „vanemaealised“ ja „sotsiaalhoolekanne“.

TAT tegevustega panustatakse Eesti riigi 2024.–2027. aasta eelarvestrateegia tulemusvaldkonna „Heaolu“ vanemaealiste programmi meetme „Vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, võrdselt koheldud ning majanduslikult hästi toime tulevad“ tegevuse „Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemise toetamine“ elluviimisesse.

Tegevuste elluviimise käigus tagatakse kõigile võimalus osaleda, olenemata inimese erivajadusest. Tegevuste elluviimisel arvestatakse, et sihtrühma kuuluvad inimesed võivad olla liikumis-, nägemis-, kuulmis- ja intellektipuudega. Tegevuste elluviimisel jälgitakse, et kõikidele erivajadustega inimestele oleks tagatud ligipääs ja võimalus osaleda. Abimeetmeid tuleb vajaduse korral rakendada kõigi puudeliikide kohta.

TAT-s nimetatud tegevuste elluviimisel ei koguta mingil viisil infot tegevustes osalevate inimeste rassi, usu ega seksuaalse sättumuse kohta.

---

¹ <https://valitsus.ee/strateegia-est-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia>.

² <https://www.sm.ee/heaolu-arengukava-2023-2030#heaolu-arengukava-20>.

TAT vajalikkuse põhjendus

Eesti on vananeva ja väheneva rahvaarvuga riik. 2035. aastaks on iga neljas Eesti elanik 65-aastane või vanem ja samal ajal väheneb tööealiste (15–64-aastased) arv ligi 35 000 inimese võrra. Rahvastikumuutused nõuavad suurt tööhõivet soodustavate meetmete arendamist, vanemaealiste tööelu kestuse pikendamist ja väärrika vananemise toetamist. Endiselt tuleb tegeleda hõiveseisundi säilitamise ja parandamisega, sest rahvastiku vähenemise ja vananemise tõttu väheneb hõivatute arv 2035. aastaks 4% võrra.

Tööturul esineb vanuselist ebavõrdsust: 50-aastased ja vanemad inimesed teenivad keskmiselt viiendiku võrra vähem kui nooremad. 2021. aastal töötas 50–74-aastastest inimestest 57,6%, võrreldes Euroopa eakaaslastega on see näitaja kõrgem, kuid vanemaealiste töösoovijate ja tööotsijate hulk lubab arvata, et potentsiaal töötada on suurem. Vananemisega seotud hoiakud mõjutavad vanemaealiste elukvaliteeti ja heaolu – vanemaealiste ühekülgne kujutamine soodustab vanuselist eelarvamuste ja stereotüüpide teket. Vanuselist diskrimineerimist tajutakse ja kogetakse enim töösuhetes. Tööandjad omistavad vanemaealistele väiksemat tootlikkust või riski töölt terviseprobleemide tõttu puududa.

SHARE Eesti uuringu teise ülevaate (2019)³ tulemused näitavad, et vanemaealiste tööjõus osalemist mõjutavad tegurid saab jagada kolme rühma: 1) objektiivsed indiviidi tasandi tegurid nagu vanus, haridus, tervis jms; 2) kontekstuaalsed tegurid ehk indiviidi isiklikud eelistused ja valikud, mida mõjutab eelkõige perekonna ja töötingimustega seonduv; 3) makrotasandi tegurid, sealhulgas riigi sotsiaalkaitseüsteemi eripärad. Oluline on täpsemalt teada, millised tegurid soodustavad ja millised takistavad tööhõives püsimist vanemas eas. Samuti on oluline aidata kesk- ja vanemaealistel leida pärast tööturult lahkumist endale rakendust kogukonnas ning eriti oluline on see, et tegevuspiirangutega inimesed saaksid aktiivselt osaleda väljaspool kodu toimuvates tegevustes. Uuring toob välja, et varase pensionile jäämise risk on suurem naistel ja madala haridustasemega vanemaealistel inimestel. Selleks, et inimesed ka tegelikkuses kauemaks tööturule jääksid ning säilitaksid seejuures oma tervise, tootlikkuse ja eluga rahuolu, tuleb arvestada vanemaealiste töötajate võimete, eelistuste ja vajaduste muutumisega.

Sotsiaalministeeriumi tellitud ja Turu-Uuringute AS-i poolt 2022. aastal tehtud elanikkonna hoolduskoormuse uuringust⁴ selgub, et hooldajate suur koormus on laialdane ja teravnev probleem Eesti ühiskonnas. Eestis tegeleb hooldamisega 159 500–180 300 inimest, kellest ligi pooled abistavad oma hooldatavat enesehooldus- või hügieenitoimingutes või regulaarsetes tervisetoomingutes. Nimetatud uuring võtab arvesse hooldamist nii leibkonnas kui ka väljaspool leibkonda, samuti puude või pikaajalise terviseprobleemiga laste hooldamist. Elanikkonna tegevuspiirangute ja hooldusvajaduse uuring näitab, et suurem osa inimestest, kes hooldab/abistab oma leibkonnaliiget/-liikmeid käib ka töö (64%).

Eesti tööjõupotentsiaali ärakasutamiseks ja tööturu toimivuse tagamiseks on vältimatu värvata töötajaid, sealhulgas noori, vanemaealisi, muukeelseid elanikke, hoolduskohustusega ja tervisekahjustusega töötajaid, ja tagada nende tööelu kvaliteet. Osa sihtrühmade hõivet takistavad aga tööandjate vähenenud teadlikkus sihtrühmast või negatiivsed hoiakud selle suhtes.⁵

Vanemas eas inimesed hindavad oma arvutioskusi madalalt, sest Eestis puudub süsteemne, strateegiline lähenemine digioskuse kui ühe üldoskuse omandamise suhtes. Tulemus osutab Eesti töökohtade arvutiseerituse mahajäämusele, vanemaealiste diskrimineerimisele töökohtadel, mis

³ <https://www.tlu.ee/public/pilkhallilealaleteine/mobile/index.html>.

⁴ <https://www.sm.ee/sites/default/files/documents/2022-12/Elanikkonna%20hoolduskoormuse%20uuring%202022.pdf>.

⁵ [Heaolu arengukava 2016-2023.pdf \(sm.ee\)](#).

nõuavad arvutikasutust, samuti tööandja oskamatusale või soovimatusale ära kasutada Eesti keskealise tööjõu suuremat hariduspotentsiaali ja motiveerida töövõtjat arenema.

Vanemaealiste ja eakate toimetuleku uuring (2015)⁶ toob välja, et haritumatel ja tööalaselt aktiivsetel inimestel võib olla suurem soov ja valmisolek uusi teadmisi omandada. Erinevate võimalike tegevuste kaudu on valmis oma suuremat panust ühiskonnaellu andma 40% vanemaealistest (45% 50–74-aastastest).

Diskrimineerimine vanuselise tõrjumisena, eelarvamused ja stereotüübid, hoiakud ja suhtumised võivad põhjustada vanemaealistele inimestele takistusi teenustele ja tööturule juurdepääsul ja nende potentsiaali realiseerimisel. Vanuseline diskrimineerimine kujundab käitumismustreid nii vanemaealiste inimeste puhul kui ka ühiskonnas laiemalt ning sellel on negatiivne mõju tervena ja aktiivsena vananemisele.

Vananeva ühiskonna kontekstis on oluline analüüsida ja arvestada vananemisega ja vanemaealistega seotud hoiakuid ja kogemusi järgmistest perspektiividest: 1) vanemaealiste elanike enda hoiakud ja käitumispraktika, mis määravad ja mõjutavad nende elukvaliteeti ja toimetulekut; 2) erinevate institutsionaalsete ja sotsiaalsete gruppide (tööandjad, haridustöötajad, sotsiaal- ja tervishoiutöötajad, poliitikud, riigi- ja omavalitsusametnikud jne) suhtumine ja tegevus vanemaealiste suhtes ning 3) ühiskonna ja kogukonna väärtushinnangud laiemalt.

Üheks võimaluseks iseloomustada vanemaealiste ühiskondlikku aktiivsust on kasutada selleks Euroopa Elu- ja Töötingimuste Parandamise Fondi sotsiaalse tõrjutuse indeksit (*Social Exclusion Index*). Indeks iseloomustab elanikkonna osalemist organiseeritud ja omaalgatuslikus vabatahtlikus tegevuses, tegelemist hobidega, osalust poliitikas. Sotsiaalse tõrjutuse indeksi järgi on Eesti võrreldes teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega pigem riikide seas, kus vanemaealiste ühiskondlik aktiivsus ja sotsiaalne kaasatus on väiksem ehk ühiskondlik tõrjutus suur. Aktiivsena vananemise oluline osa on säilitada aktiivsus töö- ja hoolduskoormusest vabal ajal. Vabatahtlikus tegevuses osalemine, soov panustada ühiskonnaellu võimaldab vanemaealistel ennetada sotsiaalset tõrjutust ning aitab säilitada ja arendada sotsiaalseid suhteid, säilitab ja arendab oskusi ja teadmisi, mis on vajalikud toimetulemiseks ja aktiivseks osalemiseks. Selline tegevus on kasulik nii inimesele endale kui ka ühiskonnale tervikuna. Ühiskondlik aktiivsus on mitmetahuline, hõlmates nii omaalgatuslikku ja organiseeritud vabatahtlikku tegevust ja hobidega tegelemist kui ka huvi ühiskonna ja poliitika vastu.⁷

Maailma Terviseorganisatsioon on defineerinud aktiivsena vananemist kui erinevaid tegevusi hõlmavat protsessi, mis on suunatud inimese vananedes tema tervise, turvatunde, elukvaliteedi ja ühiskonnas osalemise kindlustamisele.⁸ Aktiivsena vananemine lubab inimestel sõltumata eest end igakülgset teostada ning vastavalt oma soovidele, vajadustele ja võimalustele ühiskonnaelus osaleda, pakkudes samas ka kaitset ja tuge, kui selleks vajadus tekib. Vanemaealiste autonoomia ja iseseisvuse säilitamine on sealjuures üks võtmekomponente. Sõna „aktiivsena“ rõhutab kehtvat osalemist ühiskonna-, majandus-, kultuuri- ja igapäevaelus, mitte vaid füüsilist ja tööalast aktiivsust. Maailma Terviseorganisatsioon lähtub oma käsitluses elukaare perspektiivist, mis tähendab, et aktiivsena vananemine võimaldab inimestel enda heaolu tagamiseks kasutada oma füüsilist, sotsiaalset ja vaimset potentsiaali kogu elu vältel.

Üks võimalus sotsiaalsete ressursside kasutamiseks on osaleda kogukondlikes tegevustes.⁹ SHARE Eesti uuringu teise ülevaate kohaselt osales klubilises tegevuses Eestis 2011. aastal 16%

⁶ <https://www.praxis.ee/tood/vanemaealiste-ja-eakate-toimetuleku-uuring-2015/>.

⁷ https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/veu2015aruanne_tnsemorsapraaxis_final.pdf.

⁸ WHO MiNDbank - Active ageing: a policy framework.

⁹ [pilkhallilealaleteinepdf \(tlu.ee\)](http://pilkhallilealaleteinepdf.tlu.ee).

vanuses 50+ vastajatest, kaks aastat hiljem langes näitaja 15%-le. Kahes viimases laines (2015, 2017) on näitaja püsinud muutumatult 18% juures. Vabatahtlikku tegevusse kaasatuse näitajad Eestis on teiste riikide keskmisega võrreldes madalamad. Kui aastal 2013 oli erinevus 13 protsendipunkti, siis viimases uuringulaines (2017), kus osalesid kõik ELi riigid, oli see 4 protsendipunkti. Riskigrupina tuleks näha neid 55+ vanuses inimesi, kelle ainus sotsiaalne aktiivsus on töö.¹⁰ Üleminekul pensionile kalduvad need inimesed, kellel pole töö kõrvalt tekkinud harjumust osaleda kogukondlikes tegevustes (mõeldes kogukonna all rühmasid, kes on koondunud mistahes alusel, sh nt sarnase huviga inimesed), jääma sotsiaalselt passiivseks. Kuigi kogukondlikku kaasatust peetakse inimese isiklikuks asjaks või kogukonna asjaks, on poliitika tasandil oluline maha võtta need takistused, mis vähendavad võimalusi olla vanemas eas aktiivne. Puudu on teadmistest sotsiaalse aktiivsuse positiivsest mõjust inimese võimete säilimisele ja selle kaudu laiemalt tervisele. Tegevuste pakkujad kogukondades, samuti valdkonna uurijad ei tee vahet, millised tegevused on efektiivsed ja millised väheefektiivsed, et toetada inimeste tervena vananemist.

Tulevikku vaatavalt tuleb arvestada, et muutused inimeste hoiakutes ja väärtustes toovad kaasa muutused ka teenuste vajaduses ja pakkumises. Ekspertide sõnul võib eeldada, et praegu 50.–60. eluaastates olevad täiskasvanud ei soovi jääda enda lähedaste hooldada ning eelistavad pigem saada professionaalseid hooldusteenuseid enda kodus.¹¹

Eespool välja toodud põhjendustest lähtuvalt keskenduvad planeeritud tegevused ühelt poolt vanemaealiste rolli väärtustamisele ja positiivsete hoiakute kujundamisele vananemise suhtes, teiselt poolt vanemaealiste tööhõives püsimise ja konkurentsivõime suurendamisele tööturul ning vanemaealiste sotsiaalse kaasatuse ja aktiivse osaluse toetamisele ühiskonnas.

Punkt 2 „Toetatavad tegevused“

Rakenduskava DNSH (ingl *do no significant harm* ehk ei kahjusta oluliselt) analüüs ei tuvastanud meetmel potentsiaalselt olulist kahju keskkonnanäesmärkidele, mistõttu puudub vajadus täiendavate nõuete kehtestamiseks. TAT koostamisel on arvestatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas ja puuetega inimeste õiguste konventsioonis sätestatuga (vt seletuskirjale lisatud kontroll-lehte).

Punkt 2.1. Vanemaealisi väärtustavate hoiakute kujundamine ja aktiivsena vananemise toetamine

Vanemaealiste olukorda Eestis iseloomustab nende vanuseline ebavõrdsus tööturul, vanemaealiste kujutamine negatiivses kontekstis, samuti vanemaealiste vähenenud ühiskondlik aktiivsus ja sotsiaalne kaasatus, mis viitab suurele ühiskondlikule tõrjutusele. Vananev rahvastik tähendab riigile järjest väiksemat hulka tööealisi ja maksuvõimelisi inimesi ning suurenevaid sotsiaalkulutusi. Vanemaealiste tööalane aktiivsus toetab nende toimetulekut, üldist sotsiaalset kaasatust ja aktiivsust ning leevendab ühiskonna tasandil vananeva ja väheneva rahvastiku mõju tööturule, majandusele, sotsiaalkaitse- ja hoolekandesüsteemile. Seetõttu on oluline soodustada vanemaealiste aktiivset eluhoiakut, sealhulgas pensionieas, ning tegeleda vanemaealiste ebavõrdsuse ja tõrjutuse vähendamisega. Vaja on tuvastada ja kõrvaldada takistused, mis vähendavad vanemaealiste võimalusi olla aktiivne ja kaasatud nii ühiskondlikus kui tööelus. Oluline on eristada, millised sekkumised on efektiivsed ja millised mitte, et toetada aktiivsena vananemist ning edendada positiivseid hoiakuid vanemaealiste suhtes ühiskonnas, kogukondades, tööandjate ja vanemaealiste endi seas.

TAT tegevuste raames tegeletakse vanemaealisi inimesi väärtustavate hoiakute kujundamise ning vanusega seotud eelarvamuste ja diskrimineerimise vähendamisega ühiskonnas, sealhulgas

¹⁰ <https://www.tlu.ee/public/pilkhallilealaleteine/mobile/index.html#p=82>.

¹¹ [Arengukava lisa.pdf \(sm.ee\)](#).

tööturul. TAT eesmärk on mõjutada positiivselt ka vanemaealiste endi hoiakuid ning soodustada nende aktiivsust ja kaasatust ühiskonnas ning püsimist tööturul.

Eesmärgi täitmiseks luuakse võimalused erineva profiiliga vanemaealiste kaasamiseks ja aktiivse(ma)ks osalemiseks ühiskonna- ja tööelus, ennetades seeläbi abivajaduse tekkimist ning soodustades ka nende tööturule jõudmist ja seal püsimist.

Oluline on mõjutada ka tööandjate hoiakuid vanemaealiste töötajate suhtes nii, et tööandjad väärtustaksid vanemaealisi töötajaid ja edendaksid põlvkondadevahelist koostööd töökohal ning organisatsioonis tehtavad värbamisvalikud ei sõltuks kandideerija vanusest. See aitab omakorda kujundada kaasavat ja toetavat töökultuuri, mis soodustab kõigi töötajate arengut ja heaolu.

Aktiivsemad vanemaealised on seeläbi rohkem kaasatud ühiskonna tegemistesse ning nad tulevad paremini igapäevaelus toime. Julgustamaks inimesi jätkama töötamist ka pensionieas ning tööandjaid värbama vanemaealisi töötajaid, viiakse ellu tegevusi, et kujundada ühiskonnas positiivsed hoiakud vanemaealiste suhtes ja muuta tööandjate hoiakuid vanemaealiste töötajate suhtes. Vanusesurvevastase teavitusega suurendatakse ühiskonnas sallivust ning suunatakse tööandjaid ja töötajaid nägema vanemaealist töötajat kui konkurentsivõimelist ja võrdset partnerit.

Tegevuste elluviimisel arvestatakse Maailma Terviseorganisatsiooni aktiivsena vananemise põhimõtetega, mille põhisambad on tervis, osalemine ja turvalisus. Võtmekomponentideks on siin ka autonoomia ja iseseisvuse säilitamine. Aktiivsena vananemine võimaldab inimesel sõltumata eest end igakülgset teostada ning vastavalt oma soovidele, vajadustele ja võimalustele ühiskonnaval osaleda, saades samas ka kaitset ja tuge, kui selleks vajadus tekib.

Vanemaealised võivad kogeda vastavalt oma profiilile või olukorrale takistusi vajalikele ressursidele (nt sotsiaalsed, majanduslikud, keskkondlikud, kultuurilised, poliitilised) juurdepääsul ja oma potentsiaali realiseerimisel. Seetõttu on vajalik rakendada sekkumisi nende elukvaliteedi parandamiseks, ühiskondliku ja tööalase kaasatuse suurendamiseks, hoiakute muutmiseks ja diskrimineerimise vähendamiseks.

Vanemaealisteks loetakse käesolevas TAT-s 50-aastaseid ja vanemaid inimesi. Tegemist on laia vanuserühmaga, kes nii tööturu kui ühiskondliku aktiivsuse, aga ka tervisenäitajate mõistes ei ole homogeenne. Näiteks on üle 65-aastaste hulgas rohkem neid inimesi, kes on jõudnud eluetappi, mida võivad iseloomustada füüsilised, sotsiaalsed ja tervislikud muutused. Seetõttu tuleb TAT tegevusi planeerides arvestada, et erinevatesse vanuserühmadesse kuuluvate inimeste olukord ja vajadused võivad erineda ja vajadusel tuleb planeerida eraldi tegevusi erinevatele vanuserühmadele.

TAT raames loodava kontseptsiooni tulemusel arendatakse ja rakendatakse tõhusaid tegevusi ja meetmeid, mis edendavad vanemaealiste heaolu ja parandavad vanemaealiste elukvaliteeti.

Toetatavate tegevuste raames rakendatakse erinevatele sihtrühmadele sihitatud sekkumisi vanemaealisi inimesi väärtustavate hoiakute kujundamiseks, vanemaealiste kaasamiseks ja aktiivsena vananemise toetamiseks. Samuti toetatakse erinevate organisatsioonide ja kogukondade koostööd vanemaealiste heaolu parandamiseks. Sekkumiste mõjul muutuvad positiivsemaks vanusega seotud eelarvamused ning väheneb diskrimineerimine ühiskonnas, sealhulgas tööturul. Planeeritud on ellu viia teavitustegevusi, sealhulgas üle-eestiline teavituskampaania, tegevusi vanemaealiste kaasamiseks ja aktiivsena vananemise toetamiseks jms.

TAT sekkumiste kavandamisel arvestatakse ühiskonnas, sealhulgas tööandjate seas levivate hoiakute mõjuga vanemaealiste käitumistele. Vanusesurvevastase teavitusega suurendatakse ühiskonnas sallivust. Sekkumiste üks eesmärk on see, et tööandjad oskavad teadvustada ja hinnata vanemaealisi töötajaid väärtusliku ressursina ning vanemaealistel on võrdsed võimalused

osaleda tööturul võrreldes noorematega. Vanemaealiste töötajate vajaduste, soovide ja huvidega arvestamine aitab tagada, et nad püsivad tööturul aktiivsed ja panustavad ettevõtte edukusse. Selleks on vajalik, et vanemaealiste töötajate oskused vastaksid tööturu vajadustele ja oleksid ajakohased. Sekkumiste planeerimisel arvestatakse ka tänapäevaste trendide ja asjakohaste uuringutega.

Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemist toetatakse ka vanusesõbraliku Eesti põhimõtete juurutamisega. Põhimõtete aluseks on arusaam, et tervena vananemiseks ei piisa inimese enda tahtest ega tegevustest, vaja on ka toetavat ja võimestavat keskkonda, mida nimetatakse vanuse- ehk easõbralikuks. Vanusesõbralikul keskkonnal on kaks taset, kus esimesel aitab keskkond vähendada terviseriske ja kompenseerida inimese puudusi ehk ennetada ja lahendada probleeme ning teine tase pakub tuge, et igaühel oleks kogu elu jooksul võimalik arendada oma potentsiaali, sealhulgas kõrgemas vanuses. Põhimõtted rõhutavad vananemisega seotud probleemide ennetamist ja lahendamist ning vanemaealiste aktiivset kaasamist ühiskonnaelus.

Sekkumisi planeeritakse ja viiakse ellu üle riigi, arvestades inimeste erivajadustega, ning tagatakse eri sihtrühma liikmete võrdne ligipääs tegevustele. Võimalusel arvestatakse piirkonniti eristatud sekkumiste ja lähenemiste vajadusega.

Punkt 3 „Riigiabi“

Riigiabi reguleerivad ELi õigusaktid ning riigisisese tasandil konkurentsiseaduse riigiabi peatükk (6. peatükk). Vastavalt ELi toimimise lepingu artikli 107 lõikele 1 on igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul ettevõtjale antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, ühisturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikidevahelist kaubandust. Esimeseks oluliseks komponendiks enne nelja riigiabi kriteeriumi hindamist on teha selgeks, kas abi saaja on ettevõtja.

Euroopa Kohtu praktikast tulenevalt tuleb riigiabi kontekstis lugeda ettevõtjaks kõiki üksusi, mis tegelevad järjekindlalt majandustegevusega; seda siiski vaid eeldusel, et isik pakub vastutasu eest mingit kaupa või teenust, mida vähemalt potentsiaalselt võiksid turumajanduse tingimustes pakkuda ka konkurendid.

TAT raames toetatakse tegevusi, mis on suunatud vanemaealiste kaasamisele ühiskondlikku ellu, kohaliku elu kujundamisse ja kogukondlikesse tegevustesse, muu hulgas uuringute ja teavitustegevuste tegemist, erinevate abimaterjalide väljatöötamist ning koolituste ja töötubade korraldamist, mis ei ole suunatud ettevõtluse edendamisele, vaid vanemaealiste tööhõives püsimisele ja tööle võtmisel positiivsete hoiakute kujundamisele.

TAT tegevused seonduvad Sotsiaalministeeriumi hoolekandeosakonna põhiülesandega¹², milleks on muu hulgas kavandada ja koordineerida sotsiaalset kaasatust edendavaid meetmeid. Osakonnal on juhtiv roll vananeva ühiskonnaga seotud katsumuste lahendamisel ning sotsiaalset kaasatust ja iseseisvat toimetulekut toetavate teenuste, toetuste ja elukeskkonna arendamisel. Ministeeriumi sellelaadne tegevus on käsitatav mittemajandustegevusena¹³, seega ei ole ministeerium käsitatav ettevõtjana ja järgimisi riigiabi skeemi kriteeriume ei tule vaadata.

Võib möönda, et kuivõrd elluviija teenuseid füüsiliselt ise ei osuta, on kaudseteks abisaajateks ka teatud ettevõtjad, kellelt elluviija eespool nimetatud tegevuste elluviimiseks tooteid ja teenuseid tellib. Siinkohal on oluline, et sellistel puhkudel on teenuseosutajad leidnud riigihankemenetlusega,

¹² Sotsiaalministeeriumi põhimääruse § 17 lg 2 p 2 <https://www.riigiteataja.ee/akt/131102023007>.

¹³ Europa Komisjoni teatis riigiabi mõiste kohta ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses, p 17 [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016XC0719\(05\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016XC0719(05)).

mille tulemusena tekib teenuse hind turuhinnana, mis välistab eelise andmise ja saamise. Seega ei ole tegemist riigiabiga ka pakkujate tasandil.

Eeltoodust tulenevalt on RA seisukohal, et TAT raames antav toetus ei ole riigiabi.

Punkt 4 „Näitajad“

Punktis 4 on nimetatud TAT näitajad, mis aitavad mõõta eesmärkide saavutamist nii kvantitatiivselt, kvalitatiivselt kui ajaliselt. Punktis on esitatud meetmete nimekirja väljundnäitaja ning selle alg- ja sihttase aastateks 2024 ja 2029. Lisaks on nimetatud kaks TAT-spetsiifilist tulemusnäitajat ning nende sihttasemed aastaks 2029. Samuti on kirjeldatud näitajate sisu ning esitatud teave näitajate saavutamistaseme tõendite kogumise kohta.

Kõnealune TAT panustab järgmistesse näitajatesse:

- „Läbi viidud üle-eestiline teavituskampaania vanemaealistesse töötajatesse hoiakute muutmiseks“ (meetmete nimekirja väljundnäitaja). Algtase ja 2024. aasta sihttase on 0. 2029. aasta sihttase on 1. Tegevuste elluviimisel korraldatakse aastatel 2027–2029 vähemalt üks suurem teavituskampaania. Kampaania loetakse lõppenuks peale viimase teavitustegevuse elluviimist. Näitaja täitmist raporteeritakse vahe- ja lõpparuandes.
- „Nende 50-aastaste ja vanemate elanike osakaal, kes on vanuse tõttu viimase 12 kuu jooksul tundnud ennast kasvõi ühel korral diskrimineerituna töökohas või tööotsingute ajal“ (TAT-spetsiifiline tulemusnäitaja). Küsimus lisatakse 2025. aasta Eesti sotsiaaluuringusse. Algtase tuleb 2025. aasta kohta ning andmed selle kohta saadakse Sotsiaalministeeriumi analüüsi ja statistika osakonna (ANSO) kaudu 2026. aastal. 2029. aasta sihttaseme kohta on sätestatud: väheneb võrreldes 2025. a tasemega. Inimestelt küsitakse kaks küsimust: Kas Te olete viimase 12 kuu jooksul tundnud ennast kasvõi ühel korral diskrimineerituna töökohas või tööotsingute ajal? Mis põhjusel Te peamiselt tundsite end diskrimineerituna? Küsimusi küsitakse uuesti 2029. aastal (uuringu tegijale tuleb esitada küsimuse lisamise soov 2028. aastal ja küsimuse lisamine maksab u 6000 eurot) ning andmed saadakse ANSO kaudu 2030. aastal. Tulemus raporteeritakse järelaruandes.
- „Tegusate inimeste osakaal 50–74-aastaste¹⁴ seas“ (TAT-spetsiifiline tulemusnäitaja), mille 2029. aasta sihttaseme kohta on sätestatud: sihttase 35%. Näitaja algtase on 29,1% (mehed 27,1%, naised 30,8%). Näitajaga vaadatakse, kui suur osa 50–74-aastastest õpib või töötab ja on osalenud kultuurielus või vabatahtlikus töös. Seega peab neljast tingimusest olema paariti täidetud vähemalt kaks: inimene õpib või töötab ja naudib kultuuri või teeb vabatahtlikku tööd. Näitaja arvutab vastavalt ANSO tellimusele Statistikaamet Eesti tööjõu-uuringu põhjal ja seda jälgitakse regionaalselt. Andmeid küsitakse 2029. aasta kohta ning näitaja saadakse 2030. aastal. Tulemus raporteeritakse järelaruandes.

Punkt 5 „Tegevuste eelarve“

TAT eelarve on 3 626 770 eurot, sealhulgas ESF+ toetus 70% ehk 2 538 739 eurot, millele lisandub riiklik kaasfinantseering 30% ehk 1 088 031 eurot. Tegevuste ja aastate kaupa on eelarve näidatud TAT lisa finantsplaanis.

Punkt 6 „Kulude abikõlblikkus“

Abikõlblike kulude, sealhulgas abikõlbmatute kulude kindlaksmääramisel tuleb lähtuda Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määrusest nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise tingimused“ (edaspidi *ühendmäärus*).

---

¹⁴ Eesti tööjõu-uuringus küsitatakse kuni 74-aastaseid.

Vastavalt ühendmääruse § 17 punktile 8 on kaudsed kulud abikõlblikud ainult lihtsustatud hüvitamisviisidest ühtse määra alusel. Ühtse määra rakendamisel ei tule tõendada ega esitada RÜ-le koos maksetaotlusega kaudsete kulude kuludokumente, kulude tasumist tõendavaid dokumente ega kulu aluseks olevaid arvestusmetoodikaid. Seetõttu ei kontrollita ka kaudsete kulude aluseks olevaid kulusid paikvaatluse ega projektiauditi käigus. Samuti ei pea osalise tööajaga administreeriva personali üle pidama arvestust ega raamatupidamisarvestuses eristama ühtse määra alusel hüvitatud kaudseid kulusid.

Ühendmääruse § 21 lõikes 4 nimetatud kaudsed kulud moodustavad 15% TAT otsestest personalikuludest (ühendmääruse § 21 lg 3).

Punkt 7 „Toetuse maksmise tingimused ja kord“

Toetuse väljamaksmine toimub ühendmääruse § 27 lõike 1 punkti 1 alusel, välja arvatud kaudsete kulude hüvitamine. Makse aluseks olevaid dokumente võib esitada vähemalt üks kord kvartalis, kuid kõige sagedamini üks kord kuus. Kuna riigiasutused saavad kulude tasumiseks enne toetuse saamist käibevahendeid riigieelarve seaduse alusel, on nende taastamiseks vaja võimalikult kiiresti esitada RÜ-le makseid, et abikõlblikud kulud saaks omakorda lisada Euroopa Komisjonile esitatavasse maksetaotlusse. Kui kalendrikuus makseid ei tehta, siis null-reaga makset esitada ei tule.

Punkt 8 „Elluviija kohustused“

Lisaks TAT-s sätestatud kohalduvad tegevuste elluviijale kõik ühendmääruse §-des 10 ja 11 toetuse saajale sätestatud kohustused. Muu hulgas tuleb erilist tähelepanu pöörata riigihangete seaduse järgimisele.

RA-le esitatakse TAT järgmis(t)e eelarveaasta(te) tegevuste kirjelduse ja eelarve kinnitamiseks jooksva aasta 1. novembriks. RA nõudmisel on tegevuste elluviija kohustatud esitama TAT eelarve jagunemise aastate ja eelarveartiklite kaupa. Vastav nõue on vajalik sisendina riigieelarve ja tööplaani planeerimise protsessis. TAT elluviija on kohustatud RA-le esitama iga kuu eelarve täitmise aruande. Aruannet ei ole vaja esitada, kui maksetaotlusi esitatakse igal kuul. RA on aruandekohustuslik tema vastutusalas olevate meetmete elluviimises ja selleks eraldatud toetuse kasutamises, mistõttu on vaja tihedamini kui kaks korda aastas (aruannete esitamise tähtajad) seirata vahendite kasutamist ning vajaduse korral sekkuda (ala- või ülekasutamine) TAT elluviimisesse.

Peale TAT kinnitamist tuleb RÜ-le esitada väljamaksete prognoos 15 tööpäeva jooksul. Igal aastal tuleb väljamaksete prognoos järgmise eelarveaasta kohta esitada 10. detsembriks või kümne tööpäeva jooksul peale eelarve kinnitamist. Kui maksetaotlused erinevad esitatud prognoosist 25%, tuleb elluviijal esitada RÜ-le järelejäänud eelarveaasta kohta uus väljamaksete prognoos, mis peab olema kooskõlas kehtiva kalendriaasta eelarvega.

Kuigi alates 01.01.2022 muutus riigihangetes kohustuslikuks keskkonnahoidlike kriteeriumite kasutamine neljas tooterühmas: mööbel, puhastustooted ja -teenused, kontori IT-seadmed ning koopia- ja joonestuspaber, on elluviija kohustatud kõigi toodete ja teenuste hankimisel lähtuma keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumitest.

Keskkonnahoidlik riigihange tähendab minimaalse negatiivse keskkonnamõjuga toodete või teenuste hankimist. Keskkonnahoidlik riigihange on defineeritud menetlusena, mille abil riigiasutused hangivad kaupu, teenuseid ja ehitustöid, millel on nende olelusringi jooksul ehk nii tootmisel, kasutamisel kui ka kasutusest kõrvaldamisel väiksem negatiivne keskkonnamõju võrreldes muul juhul hangitavate, sama esmaülesandega kaupade, teenuste ja ehitustöödega.

Tegemist ei ole riigihanke eritüübiga, vaid see on tavapärane korraldatud hange, mille puhul võetakse arvesse lisaks muudele nõuetele ka keskkonnanõudeid. Ei ole vahet, kas tegu on avatud, piiratud, liitsustatud vms hankemenetlusega – keskkonnanõudeid saab kõigi puhul kasutada.¹⁵

Siinkohal on oluline rõhutada, et erinevalt teistest fondidest tuleb ESF+ist rahastatud tegevustes osalejate kohta koguda nõutavad andmed vastavalt ÜSS2021_2027 § 19 lõikele 3.

Punkt 9 „Aruandlus“

Punktis 9 sätestatakse vahearuannete ja lõpparuande esitamise kohustus ja tähtajad ning aruannetes puuduste esinemise korral nende menetlemise kord. Korrapäraselt esitatud aruanded aitavad jälgida TAT tegevuste edenemist ja tulemuste täitmist ning võimaldavad vajaduse korral juhtida tähelepanu vajakajäämistele ja teha tegevuste elluviimises õigeaegseid muudatusi. Elluviijal on järelaruande esitamise kohustus TAT-spetsiifiliste tulemusnäitajate saavutustasemetega raporteerimiseks.

Punkt 10 „TAT muutmine“

Punktis 10 sätestatakse TAT muutmise kord. Muudatusvajadused peavad olema motiveeritud ja aitama kaasa TAT edukale elluviimisele. Sagedamini kui üks kord kuue kuu jooksul ei ole TAT muutmine mõistlik, arvestades muutmisprotsessi ajamahukust ja sellega kaasnevat halduskoormust. TAT-d peavad põhinema põhjalikel analüüsidel ja planeerimisel, välistades sagedaste paranduste vajaduse. Samuti peavad vajalikud muudatused olema põhjendatud ja läbi kaalutud.

RA-l on õigus TAT-d muuta, kui selgub, et see on vajalik TAT edukaks elluviimiseks või TAT elluviijal ei ole toetuse kasutamist ettenähtud tingimustel võimalik jätkata. RA võib muuta TAT finantsplaani, eelarvet või TAT abikõlblikkuse perioodi. Kui TAT rakendamisel tekib eelarveliste vahendite jääk, võib RA vähendada TAT eelarvet tingimusel, et see ei takista TAT eesmärkide täitmist. Vastav säte on vajalik olukorras, kui on näha, et TAT tegevuste elluviimiseks kulub oluliselt vähem vahendeid, kui oli esialgu planeeritud.

Punkt 11 „Finantskorrektsiooni tegemise alused ja kord“

Viidatakse finantskorrektsiooni otsuste ja tagasimaksete tegemise reeglistikule.

Punkt 12 „Vaidluste lahendamine“

Arvestades, et TAT rakendajad (Sotsiaalministeerium ja Riigi Tugiteenuste Keskus) on valitsusasutused, lahendatakse nende kui valitsusasutuste vahelised vaidlused Vabariigi Valitsuse seaduse § 101 kohaselt.

III Käskkirja vastavus Euroopa Liidu õigusaktidele

Käskkiri on vastavuses Euroopa Liidu õigusega.

Käskkirja koostamisel on arvestatud järgmiste Euroopa Liidu õigusaktidega:

1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid;

---

¹⁵ Keskkonnahoidlikud riigihanked | Kliimaministeerium.

2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1057, millega luuakse Euroopa Sotsiaalfond+ (ESF+) ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1296/2013.

IV TAT mõjud

Elluviidavate tegevustega panustatakse järgmistesse mõjuvaldkondadesse:

Sotsiaalne mõju

Kuna vananev rahvastik tähendab riigile järjest väiksemat hulka tööealisi ja maksuvõimelisi inimesi ning suurenevaid sotsiaalkulutusi, on tegevuste eesmärk soodustada aktiivset eluhoiakut ka pensionieas. Vanemaealiste olukorda Eestis iseloomustab nende vähene ühiskondlik aktiivsus ja sotsiaalne kaasatus. 2022. aastal elas suhtelises vaesuses ja sotsiaalses tõrjutuses 37,4% 55-aastastest ja vanematest, mis on oluliselt suurem kui kogu elanikkonna vastav näitaja (24,2%). Tööjõus osalemise määr 50–74-aastate seas oli 2023. aastal 64,3%, mis on oluliselt väiksem kui nooremate (vanus 15–49) näitaja, mis oli 80,6%. Tööjõus osalemise määr 50–74-aastate meeste seas oli 66,2% ja naiste seas 62,7%. Vanemaealiste rühmas on suhteliselt vähem inimesi, kes õpivad või töötavad ja on osalenud kultuurielus või vabatahtlikus töös. 2023. aasta kohta arvatud tegusa inimese näitaja¹⁶ kohaselt oli 18–64-aastaste elanike seas tegusate inimeste osakaal 43,8%, samas kui 50–74-aastaste elanike seas oli tegusaid 29,1% (30,8% oli tegusaid naiste seas ja 27,1% meeste seas).

Ellu viidud tegevuste tulemusena on paranenud vanemaealiste võimalused ühiskonnas osaleda, paranenud on hoiakud vanemaealiste inimeste suhtes nii ühiskonnas üldiselt kui ka vanemaealiste endi ja tööandjate seas. Vähenenud on vanusega seotud eelarvamused ja diskrimineerimine. Toetatud on vanemaealiste aktiivsem osalemine ühiskonnas ja tööturul.

Seega mõjutavad TAT tegevused kokkuvõttes vanemaealiste heaolu, sotsiaalset tõrjutust või vaesust, tööjõus ja ühiskondlikus elus osalemist, sotsiaalset kaasatust ja võrdset kohtlemist ning suhtumist vanemaealistesse. Ühiskonna tasandil leevendab vanemaealiste tööalane aktiivsus vananeva ja väheneva rahvastiku mõju tööturule, majandusele, sotsiaalkaitse- ja hoolekandesüsteemile.

Regionaalareng

TAT raames pakutavad tegevused toetavad potentsiaalselt rohkem piirkondi, kus vanemaealiste osakaal elanikkonnas on suurem. 1. jaanuari 2024. aasta seisuga oli 50-aastaste ja vanemate elanike osakaal kogurahvastikus 43%. Harju ja Tartu maakonnas on küll 50-aastaseid ja vanemaid võrreldes teiste maakondadega arvuliselt kõige rohkem, kuid nende osakaal on maakondade võrdluses keskmiselt väiksem (mõlemas maakonnas 38% kogu elanikkonnast). Vanemaealiste keskmiselt suurema (üle poole elanikkonnast) osakaalu poolest paistavad silma Hiiu, Ida-Viru, Jõgeva, Põlva ja Valga maakond. Samu maakondi iseloomustab ka keskmisest madalam 50–74-aastaste tööjõus osalemise määr: Võru maakonnas 52,6%, Ida-Viru maakonnas 53,8%, Jõgeva maakonnas 55,4%, Põlva maakonnas 58,3% ja Valga maakonnas 59,9%. Ülejäänud Eesti maakondades on samas vanuserühmas tööjõus osalemise määr üle 60% ning kõige kõrgem on see Lääne maakonnas, kus tööjõus osaleb 71% 50–74-aastastest. Ka tegusa inimese indikaator (vt selgitus eespool) näitab regionaalseid erinevusi. 50–74-aastaste tegusate inimeste osakaal on keskmisest suurem Lääne-Eestis (34,0%), Põhja-Eestis (31,3%) ja Lõuna-Eestis (30,1%), väiksem aga Kesk-Eestis (28,1%) ning oluliselt väiksem Kirde-Eestis (17,1%). Tegusa inimese näitaja on eriti väike Kirde-Eesti meeste seas, sest tegusaid 50–74-aastaseid on vaid 13,0%. TAT tegevuste

---

¹⁶ Indikaatori kohta lähemalt Statistikaameti Tõetamme rakendusest veebiaadressil <https://tamm.stat.ee/tulemusvaldkonnad/sidus-uhiskond/indikaatorid/177>.

elluviimisel jälgitakse kõnealuse näitaja muutumist ning kohandatakse sekkumisi vastavalt nendele piirkondadele, kus mahajäämus on suurem.

TAT tegevused keskenduvad vanemaealisi töötajaid puudutavate hoiakute muutmisele, mille üks kaasnev positiivne mõju võiks eeldatavalt olla tööjõus osalemise määra kasv kogu Eestis. Andmed selle kohta, kas ja kui palju erinevad inimeste ja tööandjate hoiakud vanemaealiste töötajate suhtes Eesti eri piirkondades, puuduvad. Piiratud ressursside tingimustes on TAT fookus läbivalt ja ühtselt hoiakute muutmise parandamisse panustamisel.

Sooline võrdõiguslikkus ja võrdsed võimalused

TAT raames pakutavate tegevuste puhul välditakse ametitele ja tööturule stereotüüpset lähenemisviisi. Tegevuste kavandamisel ja elluviimisel võetakse arvesse meeste ja naiste ning vähemusrühmade erinevat olukorda (nt naiste suurem hoolduskoormus, vene rahvusest elanikkonna ligipääs infole), vajadusi ja huve. Tegevustega seotud teavitustegevustes välditakse eelarvamusi ja stereotüüpe kinnistavaid hoiakuid naiste ja meeste ning vähemusrühmade suhtes. TAT ettevalmistamisel ja rakendamisel arvestatakse erinevatesse vanuserühmadesse (näiteks 50-aastased kuni pensioniealised ning 65-aastased ja vanemad inimesed) kuuluvate inimeste erineva olukorra, vajaduste ja takistustega tööturul ja ühiskonnaelus osalemisel.

TAT-s nimetatud tegevuste elluviimisel ei koguta mingil viisil infot tegevustes osalevate inimeste rassi ja rahvusliku kuulumise ega usu ja seksuaalse sättumuse kohta.

Ligipääsetavus

TAT tegevuste elluviimisel tagatakse kõikidele erivajadusega ja eristuvate vajadustega inimestele ligipääsetavus. Arvestatakse, et sihtrühma kuuluvad inimesed võivad olla liikumis-, nägemis-, kuulmis- või intellektipuudega ja eristuvate vajadustega (nt vanemaealised). Ligipääsetavus tagatakse nii füüsiliselt kui ka digitaalselt, kui tegevus hõlmab digitaalseid tegevusi (nt info- ja teavitustegevused).

Elu- ja looduskeskkond

Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava DNSH (ingl *do no significant harm* ehk ei kahjusta oluliselt) analüüs leidis, et rakenduskavaga ette nähtud sekkumistel ei ole hinnanguliselt olulist kahjulikku mõju DNSH printsiibi alusel. Siiski tuleks tegevuste elluviimisel läbimõeldult panustada keskkonnanahoiu tagamisse ka juhul, kui nendega ei kaasne ilmseid ohte keskkonnale.

TAT tegevuste elluviimisel jälgitakse, et need ei suurendaks negatiivseid keskkonnamõjusid. Teavitustegevuste elluviimisel ja uuringute tegemisel pööratakse keskkonnamõjude minimeerimisel tähelepanu eelkõige materjalide säästlikule kasutamisele ja taaskasutamisele.

TAT raames korraldatavate ürituste (seminaride, messide, ümarlaudade jms) puhul tuleb järgida keskkonnasõbraliku sündmuse¹⁷ põhimõtteid, mis peaksid laienema üldjuhul ka muudele TAT tegevustele või elluviija enda igapäevastele toimingutele.

Hangete korraldamisel järgitakse keskkonnanahoidlike hangete põhimõtteid, mille puhul on hangitavate toodete või teenuste olemusringil nii tootmisel, kasutamisel kui ka kasutusest kõrvaldamisel võimalikult väike või neutraalne keskkonnamõju. Mööbli, kontori IT-seadmete, puhastustoodete ja -teenuste ja/või koopia- ja joonestuspaberi soetamisel tuleb lähtuda keskkonnaministri 29. juuni 2021. a määruses nr 35 „Hankelepingu esemeks olevate toodete ja

¹⁷ <https://kliimaministeerium.ee/media/9111/download>.

teenuste keskkonnahoidlikud kriteeriumid ja nende kohta riigihanke alusdokumentides kehtestavad tingimused“ ja selle lisades¹⁸ sätestatud põhimõtetest.

Andmekaitsealane mõjuhindang

TAT raames viib tegevusi (sihtrühmale suunatud sekkumiste kontseptsiooni väljatöötamine) ellu Sotsiaalministeerium või väline osapool. Iga protsessis osaleja vastutab andmetöötlamise nõuete eest vastavalt isikuandmete kaitset reguleerivatele õigusaktidele (isikuandmete kaitse üldmäärus, isikuandmete kaitse seadus ja valdkondlikud eriseadused), tagades ka andmete kaitse ja turvalisuse. Kehtivates õigusaktides ette nähtud andmekorje üle järelevalve tegemise eest (ÜSS2021_2027 § 19 lg 1) vastutab Sotsiaalministeerium. Kui tegevusi viib ellu väline osapool (nt riigihanke teel leitud teenuseosutaja), on andmekaitset puudutavad sätted Sotsiaalministeeriumi töövõtulepingu üld- ja eritingimustes.

Sotsiaalministeerium või hankega leitud partner korraldab erinevaid üritusi (sh koolitusi, infopäevi, seminare) ning selle käigus küsitakse osalejatelt nime, allkirja ja vajaduse korral isikukoodi/sünniaega. Isikukoodi/sünniaega küsitakse ainult selliste tegevuste puhul, millele on kehtestatud vanusepiirang ning on vaja tõestada sihtrühma sobivust tegevusele kehtestatud vanuse osas. Küsitud andmeid säilitatakse koos teiste TAT materjalidega kuni 2035. aasta 1. jaanuarini.

Lisaks on tegevuste elluviimisel kohustus koguda tegevustes (koolitused, töötoad) osalejate andmeid, mis on nimetatud vastavalt ÜSS2021_2027 § 19 lõikes 3 sätestatule määruse (EL) nr 2021/1057 artiklis 17 ja I lisas, ning ta peab need esitama RÜ-le. Sellega seoses töötleb Sotsiaalministeerium isikuandmeid kooskõlas kehtivate õigusaktidega, sealhulgas kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EÜ) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ning selliste andmete vaba liikumise ja direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta. TAT tegevuste elluviimisel ei koguta mingil viisil tegevustes osalevate inimeste eriliiki isikuandmeid, näiteks rassi, usutunnistuse ega seksuaalse sättumuse kohta.

Sotsiaalministeerium rakendab asjakohaseid meetmeid, et kaitsta isikuandmeid juhusliku või ebaseadusliku hävitamise, juhusliku kaotamise, muutmise, lubamatu avalikustamise või ligipääsu eest.

Kokkuvõttes võib käesoleva TAT raames tehtavate tegevuste andmekaitsealast mõju pidada väikeseks.

V TAT kooskõla valikukriteeriumitega

TAT tegevused vastavad perioodil 2021–2027 seirekomisjonis kinnitatud üldistele valikukriteeriumitele.

1. TAT kooskõla valdkondlike arengukavadega, mõju rakenduskava erieesmärgi ja meetme eesmärkide saavutamisele

TAT kooskõla valdkondlike arengukavadega ning panust rakenduskava erieesmärgi ja meetme eesmärkidesse, sealhulgas projekti tulemuste ja mõju eeldatavat ulatust ning vajaduse korral väljundite ja tulemuste kestlikkust pärast projekti lõppu on kirjeldatud TAT punktis 1 ning seletuskirja punktis 1 ja IV osas. Mõju rakenduskava erieesmärgi ja meetme eesmärkidesse on näidatud ka TAT punktis 3 esitatud näitajatega ning seletuskirja punktis 3.

2. TAT põhjendatus

¹⁸ <https://www.riigiteataja.ee/akt/102072021013>.

TAT tegevused aitavad kaasa meetme 21.4.2.1 „Kõrge tööhõive taseme saavutamine ja hoidmine“ eesmärgi saavutamisele. TAT eesmärgi, vajalikkuse ja eesmärgi saavutamiseks tehtavate tegevuste põhjalik kirjeldus on esitatud seletuskirja I ja II peatükis.

3. Kuluefektiivsus

Planeeritud eelarve kujunemist on kirjeldatud TAT lisas. Eelarve planeerimisel lähtutakse varasematest kogemustest sama tüüpi kulude tegemisel ja seda korrigeeritakse vajaduse korral tarbijahinnaindeksi prognoositava muutusega. Uut tüüpi kulude planeerimisel uuritakse hindasid turult või töötatakse need ise välja.

TAT-st palka saavate töötajate töötasu planeerimisel on lähtutud Sotsiaalministeeriumi teiste sarnast tööd tegevate inimeste töötasudest. Sisutegevuste (nt uuring, koolitused) eelarve planeerimisel on aluseks võetud teised sarnased varem ellu viidud tegevused. Kuna tegevuste elluviimiseks võetakse üldjuhul võrdlevad pakkumused või korraldatakse riigihange, selgub tegelik kulu tegevuste elluviimise käigus. Eelarve planeerimisel võetakse aluseks juba elluvijja poolt rakendamisel olevates TAT-des tehtud kulud.

Mitteametliku TAT lisana koostatakse TAT tegevuskava aastate kohta ka detailne eelarve seletuskiri, milles tegevusteks planeeritud summad on põhjalikumalt lahti kirjutatud. Tegemist on töödokumendiga elluvijale, RA-le ja RÜ-le.

4. Elluvijja suutlikkus projekti ellu viia

Sotsiaalministeeriumi hoolekande osakond elluvijjana omab varasemat ESF-i TAT-de elluviimise kogemust, sealhulgas on olemas kvalifikatsioon, jätkusuutlikkus, õiguslikud ja organisatsioonilised eeldused TAT tegevuste elluviimiseks ja jätkusuutlikkuse tagamiseks. Riigihangete korraldamist reguleerib Sotsiaalministeeriumi riigihangete korraldamise ja lepingute sõlmimise kord. Riigi Tugiteenuste Keskus korraldab riigihankeid, mis nõuavad toimingute tegemist riigihangete registris. Riigihangete korral, mille maksumus jääb alla riigihangete registris avaldamise piirmäära, nõustab Sotsiaalministeeriumi töötajaid õigustalitust. Riigiabiga seotud küsimustes nõustab Sotsiaalministeeriumi õigusosakond.

5. Kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega

Kooskõla strateegia „Eesti 2035“ aluspõhimõtete ja sihtidega on hinnatud TAT punktis 1.1 ja seletuskirja IV osas.

VI TAT rakendamine

Käskkirja rakendatakse tagasiulatuvalt alates 25.03.2024. Tagasiulatuva jõustumine on vajalik seoses tegevuste alustamisega nimetatud kuupäevast alates.

VII TAT kooskõlastamine

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile, e-posti teel Riigi Tugiteenuste Keskusele, Euroopa Komisjonile ja ühtekuuluvuspoliitika 2021–2027 rakenduskava seirekomisjonile ning arvamuse avaldamiseks Kliimaministeeriumile, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile. Rahandusministeerium kooskõlastas eelnõu märkusega, millega arvestati. Riigi Tugiteenuste Keskus, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium kooskõlastasid eelnõu märkustega, millega arvestati osaliselt. Kliimaministeerium kooskõlastas

eelnõu märkusteta. Euroopa Komisjon ja ühtekuuluvuspoliitika 2021–2027 rakenduskava seirekomisjon kooskõlastasid eelnõu vaikimisi.

Seletuskirja lisad:

1. Põhiõiguste hartaga ja puuetega inimeste õiguste konventsiooniga arvestamise kontroll-leht
2. Riskide hindamine